

О.В.Булгакова (Київ)

КРУГЛИЙ СТІЛ «ГОРБАЧОВСЬКА “ПЕРЕБУДОВА”: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ (ДО 30-РІЧЧЯ ПРОГОЛОШЕННЯ КУРСУ)»

Захід, приурочений до 30-річчя проголошеного М.Горбачовим курсу на «перебудову», відбувся 21 травня 2015 р. в Інституті історії України НАНУ. У ньому взяли участь понад 20 представників різних наукових та освітніх установ нашої країни.

Відкрив круглий стіл директор Інституту історії України НАНУ академік НАН України *В.Смолій*. Доповідач наголосив, що багато хто з присутніх є «дітьми перебудови», і що вона триває донині. Повне та всебічне осмислення «перебудови», аналіз процесів, український контекст – ще попереду. Одним із наслідків тодішніх реформ стало, зокрема, проголошення незалежності України.

Соціально-економічним та політичним викликам середини 1980-х рр. присвятив свій виступ «Реформи М.Хрущова і М.Горбачова: спільне і відмінне» д-р іст. наук, проф., член-кореспондент НАН України *В.Даниленко* (Інститут історії України НАНУ). Так, було наголошено на спільних рисах обох постатей – М.Хрущова та М.Горбачова, на схожості їхніх задумів реформувати все й відразу, проте різними були епохи, в яких вони очолювали державу, різні опорні соціальні бази, масштаби перетворень, їх глибина та наслідки.

Із доповіддю «Володимир Щербицький в добу “перебудови”: остання барикада» виступив д-р іст. наук, проф. *Ю.Шаповал* (Інститут політичних та етнонаціональних досліджень імені І.Кураса НАН України). Характеризуючи постать першого секретаря ЦК КПУ, доповідач наголосив на його лідерських та «менеджерських» рисах, а також відзначив замкненість і складні переживання у процесі відсторонення від влади. Було також розвінчано деякі міфи, пов'язані з особою В.Щербицького, відтворено взаємини союзного центру й республіканських органів влади у час «перебудови».

Новацією круглого столу став скайп-зв'язок із канд. іст. наук *В.Мироненком* (Москва, керівник центру українських досліджень Інституту Європи РАН), який тривалий час працював і працює зараз із М.Горбачовим. Він глибоко розкрив роль першого й останнього президента СРСР у трансформаційних процесах, відтворив його активну діяльність, спрямовану на реформування суспільних відносин у країні. Водночас доповідач зазначив, що не може зрозуміти зміну поглядів М.Горбачова та його висловлювання щодо анексії Росією Кримського півострова, адже це суперечить його суті як ліберала-реформатора, котрий ініціював перебудовний курс.

У наступній дискусії взяли участь академік НАН України *В.Смолій*, член-кореспондент НАНУ *В.Даниленко*, професори *В.Сергійчук* (Київський національний університет імені Т.Шевченка), *Ю.Шаповал*, *П.Брицький* (Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича).

Проблему вільних виборів у програмі «перебудови» висвітлив д-р іст. наук, проф. *С.Кульчицький* (Інститут історії України НАНУ). Блок, присвячений (ре)волюції свідомості «перебудови», було представлено змістовними доповідями д-ра іст. наук, проф. *О.Удода* (Інститут історії України НАНУ, «Історична наука і “перебудова”: проблеми інструменталізації історії») та канд. іст. наук, доц. *Ю.Смольнікова* (Національний авіаційний університет, «Історія як засіб політичної боротьби у період “перебудови»»).

Активізація суспільно-політичного та культурного життя, настрої населення знайшли своє відображення у виступі канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *С.Юсова* (Інститут історії України НАНУ). Наслідки антиалкогольної кампанії 1985–1987 рр. для УРСР

розкрив канд. іст. наук, доц. *Ю.Латиш* (Київський національний університет імені Т.Шевченка).

Міжнародний контекст «перебудови» розглянули представники Інституту історії України НАНУ д-р іст. наук, провід. наук. співроб. *А.Мартинов* («Перебудова» і посткомуністична трансформація країн Центрально-Східної Європи) та канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *О.Горенко* («Горбачовська “перебудова” в контексті проблеми “стилю мислення”»).

Перетворення в економіці часів «перебудови» висвітлювались у виступах співробітників академічного Інституту історії України канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *Л.Ковпак*, яка акцентувала увагу на житловій проблемі в УРСР другої половини 1980-х рр., канд. іст. наук, ст. наук. співроб. *М.Смольницької* («Позитиви і недоліки діяльності кооперативів»), мол. наук. співроб. *Т.Шульги*, котрий розглянув земельні конфлікти за часів М.Горбачова. Соціальні зміни у ході модернізаційних перетворень було розкрито у виступах д-ра іст. наук, провід. наук. співроб. *П.Бондарчука* («Церква і віруючі в період “перебудови”»), канд. іст. наук, доц., ст. наук. співроб. *О.Бажана* («Неформальні об'єднання у “горбачовську перебудову” у світлі документів Комітету держбезпеки Української РСР») та мол. наук. співроб. *О.Булгакової*, яка на прикладі життя й діяльності українського вченого-економіста І.Лукінова розкрила роль інтелігенції в «перебудові».

Підсумовуючи роботу круглого столу, модератор заходу В.Даниленко наголосив на тому, що «перебудова» у СРСР, яка розгорнулася у другій половині 1980-х рр. – це закономірність історичного процесу. Радянська адміністративно-командна система потребувала змін. Але ініціатори «перебудови» не мали на меті її зламати. Вони прагнули її вдосконалити, «підфарбувати», дати новий імпульс, поштовх для соціально-економічного розвитку країни. Однак коли основними рушійними силами змін у СРСР стали «низи», ситуація вийшла з-під контролю «верхів» і систему було знищено, Радянський Союз перестав існувати, постали незалежні держави. Утім перебудова у свідомості, головах і людських душах продовжується. І як наукова проблема вона залишається актуальною для істориків.

Загалом проведений в Інституті історії України НАНУ круглий стіл видався змістовним і плідним. У рамках його роботи було окреслено велике коло малодосліджених проблем. Матеріали заходу будуть опубліковані.